

دکتر مهدی واحدی

معلم اخلاق فناوری را دریابید

در عصر شتاب زده فناوری‌های نوین، کمتر ساحتی از زندگی انسانی را می‌توان یافت که از تأثیر فناوری مصون مانده باشد. آموزش نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین رکن‌های توسعه انسانی، نه تنها از این قاعده مستثنا نیست، بلکه در کانون تغییرهای فناورانه قرار دارد. فناوری همچون تیغی دولبه است که می‌تواند مسیرهای نوینی برای یادگیری، تعامل و رشد فراهم کند، یا به همان میزان، بستر بروز آسیب‌های جدی در حوزه‌های فردی، اجتماعی و تربیتی باشد. اخلاق فناوری، مجموعه‌ای از اصول و چارچوب‌هایی است که برای هدایت رفتار کاربران در تعامل با ابزارهای فناورانه تدوین می‌شود تا استفاده از فناوری در مسیر ارتقای کرامت انسانی، حفظ حقوق دیگران و تقویت ارزش‌های اجتماعی قرار گیرد. برای معلمان، اهمیت اخلاق فناوری مضاعف است، چرا که نه تنها خود باید به شیوه‌ای اخلاقی از فناوری استفاده کنند، بلکه مسئولیت تربیت نسلی را نیز بر عهده دارند که باید توان تشخیص مرز میان استفاده مسئولانه و سوء استفاده از فناوری را کسب کند.

بی‌توجهی به اصول اخلاقی در استفاده از فناوری می‌تواند پیامدهای متعددی به دنبال داشته باشد که به طور مستقیم بر کیفیت یادگیری، امنیت روانی و سلامت

ان فناوری

شفاف سازی درباره نحوه استفاده از فناوری

در کلاس: معلمان باید اهداف و چارچوب های استفاده از فناوری را برای دانش آموزان و والدین تبیین کنند تا از بروز سوء تفاهم و تضادهای احتمالی جلوگیری شود.

طراحی فعالیت های فناورانه عادلانه و

فراگیر: در هنگام استفاده از ابزار دیجیتال، باید به تفاوت های فردی و امکانات خانواده ها توجه و راه حل هایی برای جبران شکاف دیجیتال اندیشیده شود.

تشویق به خلاقیت و تولید محتوا: به جای

تکلیف های مبتنی بر جست و جوی سطحی یا رونویسی (کپی)، بهتر است فعالیت هایی طراحی شوند که دانش آموزان را به اندیشیدن، تحلیل و تولید محتوا ترغیب کنند.

بازنگری در ارزشیابی های فناور محور: لازم

است ارزشیابی هایی طراحی شوند که قابلیت تشخیص تلاش اصیل دانش آموزان را از استفاده غیر مجاز را داشته باشند.

در جهانی که فناوری با شتابی خیره کننده در حال پیشروی است، اخلاق تنها قطب نمایی است که می تواند مسیر حرکت انسان را از انحراف بازدارد. برای معلمان، این مسئولیت دوچندان است؛ هم برای حفظ سلامت آموزشی و روانی دانش آموزان، و هم برای تربیت نسل آینده ای که نه فقط توان استفاده از فناوری را دارد، بلکه می داند چگونه به شیوه ای اخلاقی، انسانی و مسئولانه از آن بهره گیرد. اکنون، بیش از هر زمان دیگری، زمان آن است که به اخلاق فناوری به عنوان بخشی جدایی ناپذیر از حرفه معلمی بنگریم.

تبعض دیجیتال: زمانی که در یک کلاس

درس، بخشی از دانش آموزان به ابزارهای به روز و اینترنت پرسرعت دسترسی دارند و بخشی از آن ها ندارند، عدالت آموزشی در خطر است. معلم در طراحی فعالیت های فناور محور باید به این موضوع توجه جدی داشته باشد.

نظارت افراطی یا مداخله در فضای خصوصی

دانش آموزان: استفاده از برنامه های رصد و پایش (مانیتورینگ) در خانه یا مدرسه، بدون آگاهی دانش آموزان، ممکن است پیامدهای روانی ناگواری به دنبال داشته باشد.

در سطح جهانی، نهادهایی چون یونسکو، اتحادیه بین المللی مخابرات و مؤسسه های علمی متعدد، اصولی را برای استفاده اخلاقی از فناوری تدوین کرده اند که به احترام به حقوق بشر، حفظ کرامت انسانی، شفافیت، مسئولیت پذیری و عدالت تأکید دارند. در دنیایی که مرزهای جغرافیایی به واسطه فناوری کم رنگ شده اند، آموزش اخلاق فناوری نمی تواند به چارچوب های محلی محدود باشد. درک و پذیرش این اصول جهانی، نه تنها به معلمان کمک می کند با تحولات جهانی همگام شوند، بلکه بستری برای تربیت شهروندانی جهانی فراهم می آورد که در فضای دیجیتال، همانند فضای واقعی، رفتاری مسئولانه، منصفانه و اخلاق مدار دارند. براساس آنچه بیان شد، پیشنهادهایی عملی برای معلمان به منظور بهبود اخلاق فناوری در فرایند تعلیم و تربیت تقدیم می شوند:

الگو بودن در رفتار فناورانه: معلمان باید در

استفاده از فناوری، مسئولیت پذیری، رعایت حریم خصوصی، احترام به حقوق دیگران و ذکر منابع الگوی دانش آموزان باشند.

آموزش سواد رسانه ای و دیجیتال به

دانش آموزان: لازم است دانش آموزان نه فقط نحوه استفاده فنی از فناوری، بلکه ابعاد اخلاقی آن را نیز بیاموزند؛ از جمله نحوه تشخیص اخبار جعلی، احترام به قوانین حق مؤلف (کپی رایت) و مسئولیت پذیری در انتشار محتوا.

اجتماعی دانش آموزان تأثیر می گذارد. برخی از این پیامدها عبارت اند از:

نقض حریم خصوصی: ثبت و انتشار تصویر،

صدای اطلاعات شخصی دانش آموزان، بدون رضایت آنان، از مصداق های بارز نقض حریم خصوصی است که می تواند تبعات قانونی و تربیتی داشته باشد.

وابستگی ناسالم به ابزارهای دیجیتال:

استفاده افراطی از فناوری، به ویژه در غیاب هدف آموزشی روشن، ممکن است موجب کاهش تمرکز، کاهش تعامل انسانی و افت تحصیلی شود.

گسترش محتوای غیر اخلاقی یا نادرست:

انتقال اطلاعات بدون بررسی صحت آن ها، یا به اشتراک گذاری مطالب مغایر با ارزش های تربیتی، تهدیدی برای سلامت فکری دانش آموزان محسوب می شود.

فرسایش اعتماد در محیط آموزشی: رفتار

غیر اخلاقی مانند نظارت پنهان یا استفاده غیر مجاز از اطلاعات شخصی، ممکن است اعتماد میان معلم و شاگرد را خدشه دار کند. امروزه برخی چالش های اخلاقی در حوزه فناوری آن قدر شایع شده اند که گاه از نگاه کاربران، به ویژه معلمان و دانش آموزان، طبیعی جلوه می کنند. از جمله می توان به این موارد اشاره کرد:

رونویسی (کپی برداری) و سرقت ادبی در

فضای برخط: دانش آموزان به راحتی می توانند پروژه ها یا تکلیف های آماده را از اینترنت رونویسی کنند، بدون اینکه زحمت تولید محتوای واقعی را بکشند. در عین حال، برخی معلمان نیز گاهی بدون ذکر منبع، از محتوای دیگران استفاده می کنند.

نقض حقوق مالکیت فکری: استفاده

بدون مجوز یا بدون خرید قانونی از نرم افزارها، کتاب های دیجیتال و محتوای آموزشی، نمونه ای دیگر از بی توجهی به اصول اخلاق فناوری است.

